

SZERÉNY KERETEK - NAGY MEGLEPETÉSEK

AZ ELSŐ HANGJÁTÉK - SZEMLE

Nálunk talán még keveset tudnak a hangjátékról, a rádiódramáról, de annál több a híve. Nincsenek nagy hagyományai hazánkban, nincs színész- még rendezőképző akadémiaja, sem folyóirata, sem ki-munkált elmélete; nem terjedt el mint külön irodalmi műfaj és író-ink is szívesebben írják filmszce-náriumi formát, mint rádiódramát (ezért is született annyi rossz után néhány jó szcenárium is.) A legutóbbi an-kétok azonban azt bizonyítják, hogy a rádiódrama igen széleskörű közön-ség láthatatlan, de tömeges színhá-zává vált, és sokkal nagyobb a köz-önsege, mint az igazi színháznak. A rádiódrama minden jugoszláv adóállomás legtöbbször hallgatott mű sorszámai közé tartozik, persze a sportközvetítések és — ne legyünk sem cinikusak, sem igazságtalanok — a hírek után.

Az első hangjáték-szemle három napig tartott. A bírálóbizottság tag-jai (Sztevan Majstorovics, Emil Szmaszek, Ervin Paratoner) és a kis közönség három napig hét legna-gyobb rádióállomásunk — Beograd, Ljubljana, Zagreb, Szkoplye, Pris-tina, Szarajevó és Noviszád — hang-játék-felvételeit hallgatta a novi-szádi rádió stúdiójában. Mint min-den kezdet, az első hangjátékszem-

le is nehéz volt, és tele volt szer-vezeti jellegű fogyatékoságokkal. Pénzügyi nehézségek miatt és — legyünk őszinték — az illetékesek kellő megértése híján, a szemlét alig népszerűsítették. Eszrevétlenül múlt el, és a bírálóbizottság hálát-lan feladat előtt áll: albizottságok vagy bármilyen segédszerv nélkül, nem egészen három nap alatt 14 felvételt kellett meghallgatnia szerb horvát, szlovén, makedón, siptár és magyar nyelven. Mégis bizvást ál-líthatjuk, hogy a zsűri nagy erőfeszí-téseket tett, hogy megfeleljen a kö-vetelményeknek és az előadásokat szövegfordítások segítségével figye-lemmel kísérje.

A komolyság, amellyel a bíráló-bizottság munkáját végezte és amellyel a közönség az adásokat elejétől végig figyelemmel kísérte, nemcsak abból ered, hogy tagjaik egytől egyig szakértők: rádiósok, szerkesztők, dramaturgok, rendezők — egyszóval alkotók voltak. A szem-lén végighallgatott hangjátékok úgyszólván kivétel nélkül dicséretre méltó, európainak mondható szín-vonalat értek el. Arról az erőfeszí-tésről tanúskodtak, hogy rendezés-ben, előadásban, zenekíséretben ma gasszínvonalú művészetet nyujtsa-nak...

Ha Matija Koletics zágrebi rendező arra törekszik, hogy Ivo Vojnovics Equinocióját hiteles tenger-melléki környezetben, eredeti tájszólásban felvételezze, néhány kevésbé ismert színész vagy egyszerű dubrovnikai ember közreműködésével, mégpedig nyílt dubrovnikai ég alatt és sikerül igazán hitelest, az egyszerű életből kiragadottat nyújtani; ha Lányi István noviszádi rendező vállalkozik arra a nem irigylésre méltó feladatra, hogy a rádiófónia eszközeivel juttassa kifejezésre a „Félelem bére” alakjainak tragédiáját, amelyről azt hitték, hogy csakis vizuális hatásokkal fejezhető ki, és vállalt feladatát sikerrel teljesíti; ha a jugoszláv színházak élszínészei önmagukat felülmulva, minden színpadi alakításnál jobban elmélyítik és kifinomítják Csehov, Gorkij, Sartre, Shaw és Gundermann alakjait, a kínai mesealakokat és az atomsugárzással megmérkezett japán halászokat, akik önmagukat égetik el, hogy ne fertőzzék meg a körülöttük élőket — és ha mindez bármilyen szerény keretekben is — egy szemlén összpontosul, akkor az ember nem szabadulhat attól a benyomástól, helyesebben szólva attól a meggyőződéstől, hogy olyan művészet szemlén vett részt, amely méltán el-

nyerte a széleskörű közönség szeretetét.

A hangjáték nélkülöz minden vizuális, minden szemléltető eszközt. Nélkülözi a mimikát, a mozgást, a színpadot, a jelmezt, a fényhatást, egyszóval mindazt, ami elkápráztatja a szemet és megszépíti, díszbe öltözteti az esetleg szegényes tartalmat. Itt csak elmélyült, kiváló színészi alakítás érvényesülhet, olyan színészi alakítás, amelynek egyetlen, de hatalmas kifejező eszköze: a hang. Az ember lelkébe hatoló hang. A vevőkészüléke mellett ülő hallgató nem lát semmit, mégis többet lát, mint a színházi néző. Semmi sem gátolja, hogy pillantását a külső világról belső világa felé fordítsa, képzelete szabadon formálja az emberi alakokat és állandóan összehasonlítsa őket önmagával... És, úgy vélem, éppen ez a rádiódrama célja. A szemle azt mutatta, hogy ezt a célt elértük.

Elértük az első hangjátékszemle célját is. Új hagyomány csiráit teremttük meg, megszilárdítottuk a hangjátéknak, a színművészet e külön műfajának már minden kultúrországból kivívott tekintélyét.

Reméljük, hogy az 1958 májusában következő szemle még egy lépést jelent majd ezen az úton, annál is inkább, mert csupán eredeti, hazai hangjátékoknak szenteljük.

